

Олійник О.С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права навчально-наукового
юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника»*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

За сучасних умов господарювання надзвичайно важливого значення набувають питання ефективного регулювання інноваційних правовідносин та інноваційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу. Адже розвиток об'єктів права інтелектуальної власності, досягнення прогресивних міжгалузевих змін та змін у стані продуктивних сил, поліпшення соціального та екологічного становища¹ при здійсненні господарської діяльності як стратегічні напрями розвитку сучасної економічної системи неможливі за відсутності якісної нормативно-правової бази. З огляду на наявність норм Закону України «Про інноваційну діяльність»², «Про наукову і науково-технічну діяльність»³, «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»⁴, відповідних положень Господарського кодексу України, цілої низки інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів можемо спостерігати зацікавленість законодавця у розвитку відповідної групи правовідносин.

Разом з тим, констатуємо наявність певних недоліків законодавчого забезпечення інноваційної діяльності. Зокрема, мова йде про недосконалість

---

¹ Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник. Київ: «Правова єдність». 2009. 766 с. - С. 559.

² Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №36. Ст.266.

³ Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №3. Ст.25.

⁴ Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків Закон України від 16.07.1999 р. № 991-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 363.

понятійного апарату в сфері інноваційної діяльності, відсутність єдиного системного підходу в частині виокремлення суб'єктів інноваційних правовідносин, наявність законодавчих прогалів у визначенні правового статусу окремих видів учасників інноваційних правовідносин тощо.

Водночас, відзначимо активізацію наукових досліджень у сфері інноваційної діяльності. Окремі аспекти правового забезпечення інноваційних правовідносин досліджували такі відомі науковці-правники як Ю.Є. Атаманова, О.М. Вінник, Д.В. Задихайло, А.В. Зеліско, О.Р. Кібенко та деякі інші автори, тим не менше, інноваційна діяльність та особливості її правового регулювання й надалі залишаються цікавими для наукових досліджень.

Насамперед, хочемо звернути увагу на необхідність визначення та чіткого розуміння базових категорій досліджуваної сфери, що дасть можливість з'ясувати не тільки їх правовий режим, але й дозволить прогнозувати тенденції їх розвитку у майбутньому. Мова йде про такі поняття як «інновація», «інноваційний продукт», «інноваційна продукція», «інноваційна діяльність» тощо. Якщо звернутися до положень Закону України «Про інноваційну діяльність», то інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери¹. Для порівняння, інноваційний продукт у згаданому Законі визначено як результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає встановленим законом вимогам. Запропонований законодавцем підхід, на нашу думку, не дає можливості чітко співвіднести досліджувані поняття та не акцентує увагу на їх істотних ознаках, власне, завдяки яким, ми матимемо змогу їх розмежувати. Зміст визначення «інновації», закладений у Законі, дає можливість визначити інновацію як такий результат

---

¹ Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №36. Ст.266.

інноваційної діяльності, що вже віднайшов своє призначення на практиці, тобто, є реалізованим (застосованим). Водночас, інноваційний продукт також є певним результатом науково-дослідної чи дослідно-конструкторської діяльності, саме він міститься в основі інновації, але практичного втілення ще не зазнав та повинен володіти такими обов'язковими характеристиками як здатність підвищувати вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень.

Також законодавець залишив поза увагою питання класифікації інновацій та інноваційних продуктів, залишивши його для дослідження теоретикам, однак запровадження на законодавчому рівні певних класифікаційних критеріїв сприятиме спрощенню впровадження результатів інноваційної діяльності в окремих сферах господарювання, встановленню чітких меж правового регулювання інноваційних правовідносин.

Також є певні застереження до законодавчого розуміння категорії «інноваційна діяльність» як діяльності учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій (ст. 325 Господарського кодексу України)¹, оскільки іноді інноваційна діяльність не пов'язана безпосередньо із реалізацією інвестицій.

Ще одним важливим питанням, яке потребує подальшого належного законодавчого вирішення є визначення правового статусу учасників інноваційних правовідносин, перелік яких є достатньо широким. Наприклад, О.М. Вінник до таких учасників відносить суб'єктів інноваційної діяльності; органи чи організації, які наділені управлінсько-контрольними повноваженнями у сфері такої діяльності; особи, що належать до інноваційної інфраструктури; споживачі інноваційної продукції².

При цьому, спостерігаються розбіжності у розумінні окремих понять чи інститутів, а деякі з них тільки згадуються на законодавчому рівні, без деталізації особливостей правового статусу. Так, різняться за обсягом поняття

---

¹ Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 2122. Ст. 144.

² Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник. Київ: «Правова єдність». 2009. 766 с. –С. 565.

«інноваційна інфраструктура», запропоновані у Законі України «Про інноваційну діяльність» та у положеннях Модельного закону про інноваційну діяльність¹. Натомість, на рівні національного законодавства розмежовуються категорії «інноваційна структура» та «інноваційне підприємство», хоча за своїм функціональним призначенням відповідні інститути є тотожними.

Пропонуючи організаційні форми здійснення інноваційної діяльності законодавець використовує узагальнюючу категорію «інноваційного підприємства», в рамках якого виокремлює інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор, однак, на жаль, відповідне правове регулювання отримали лише технологічні парки та наукові парки (про які Закон України «Про інноваційну діяльність» замовчує). Таким чином, інші організаційно-правові форми здійснення інноваційної діяльності регламентуються доволі фрагментарно та узагальнено, без виокремлення специфіки їх правового статусу.

Також за сучасних умов господарювання складним залишається питання фінансової підтримки інноваційної діяльності та її пільгування. Якщо при прийнятті Закону України «Про інноваційну діяльність» окремі його статті, а саме ст.ст. 21-22 передбачали право суб'єктів інноваційної діяльності на отримання податкових, амортизаційних, митних пільг, тобто, на законодавчому рівні було передбачене позитивне стимулювання інноваційної діяльності, то згодом відповідні норми на рівні згаданого Закону були вилучені. Тим не менше, вважаємо, що питання визначення підстав, критеріїв, особливостей надання фінансової підтримки інноваційної діяльності з боку держави повинні мати місце на рівні закону, не заперечуючи при цьому істотність значення фінансування інноваційної діяльності на регіональному рівні.

Таким чином, ефективне здійснення інноваційної діяльності за сучасних умов потребує подальшого удосконалення національного законодавства у

---

¹ Модельний закон про інноваційну діяльність: Закон від 16.11.2006 р. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_g12?lang=ru (дата звернення: 30.09.2019).

напрямку адаптації його положень до норм права ЄС, деталізації правового статусу учасників інноваційних правовідносин, посилення належної державної та іншої підтримки суб'єктів інноваційної діяльності.